

Adrian Uljasz
Uniwersytet Rzeszowski

Wędrówki ze Stanisławem Grodziskim po Galicji

[S. GRODZISKI: *Wzdłuż Wisły, Dniestru i Zbrucza. Wędrówki po Galicji dyliżansem, koleją, samochodem*. Wydanie II rozszerzone i uzupełnione. Kraków 2016]

Prawie dwadzieścia lat temu, w 1998 roku, w krakowskim wydawnictwie Grell ukazała się popularyzatorska książka Stanisława Grodziskiego *Wzdłuż Wisły, Dniestru i Zbrucza. Wędrówki po Galicji dyliżansem, koleją, samochodem*¹. Publikacja okazała się sukcesem, wzbudzając wielkie zainteresowanie czytelników. Z tego względu Autor opracował drugą edycję, rozszerzoną i uzupełnioną, ogłoszoną w 2016 roku przez oficynę Grell. Książka jest bogata w materiał ikonograficzny, w przeciwieństwie do pierwszego wydania, w którym ilustracje znajdują się tylko na pierwszej stronie okładki oraz na stronach działowych trzech kolejnych części. Przyciągnie uwagę odbiorców jako równie interesująca, jak pierwodruk, a ponadto rozbudowana i bogato ilustrowana.

Stanisław Grodziski dokonał pewnego rodzaju rekonstrukcji historycznej, zapraszając czytelników do odbycia w trakcie lektury trzech podróży po Galicji środkami transportu, stosowanymi w czasach, których dotyczy opracowanie. W 1800 roku przemierzamy się dyliżansem, w 1900 pociągiem, a w końcowej części XX stulecia jeździmy samochodem. Dzieje się to, gdy „nie ma już Galicji” — jak określa to Autor. Przemierzamy się jednak po terenach, które należały do historycznej krainy.

Książka jest bogata w wiadomości z zakresu historii politycznej, gospodarczej i społecznej, historii ustroju oraz dziejów kultury. Autor zachęca do kontaktu z ojczyzną literaturą piękną, przywołując utwory takich twórców, jak poeci Franciszek Karpiński i Cyprian Kamil Norwid, autor powieści historycznej *Zakłęty dwór*

¹ S. GRODZISKI: *Wzdłuż Wisły, Dniestru i Zbrucza. Wędrówki po Galicji dyliżansem, koleją, samochodem*. Kraków 1998 (wydanie liczy 463 strony).

Walery Łoziński, satyryk i publicysta Tadeusz Boy-Żeleński. W przywoływanych utworach można odnaleźć motywy galicyjskie. Stanisław Grodziski chętnie pisze także na temat kultury muzycznej. W pracy nie brak również nawiązań do historii obyczajów.

Popularyzator przekazuje liczne wiadomości o konkretnych miejscowościach z terenu m.in. Małopolski i Podkarpacia, od wsi przez miasteczka po duże miasta, czym z pewnością przyciągnie uwagę osób o zamiłowaniu regionalistycznych. Zajmuje się historią, wybitnymi postaciami, pisze o zabytkach, przytacza legendy oraz przysłowia. Nie zapomina o wielonarodowościowym charakterze Galicji, przypominając o mniejszościach narodowych, m.in. żydowskiej. Jest przy tym obiektywny, dzięki czemu powinien mieć pozytywny wpływ wychowawczy na część odbiorców, skłonną do myślenia kategoriami stereotypów etnicznych. Pisząc o bardzo rzadkich przypadkach pracy Żydów na roli, warto było podkreślić, że sytuacja taka wynikała z faktu, iż była to głównie ludność miejska, a nie ze szczególnego braku skłonności czy zdolności Żydów do zajęć rolniczych. W publikacji opisano wszystkie warstwy społeczne zamieszkujące Galicję: ludność miejską, chłopów oraz tzw. wysoko urodzonych.

Rekonstruktorski charakter książki został wzmocniony informacjami, dotyczącymi warunków podróżowania w trzech okresach, w tym odnoszącymi się do obyczajów, panujących w środkach transportu różnego rodzaju oraz do miejsc noclegowych. Stanisław Grodziski uwzględni ważną kwestię przepisów prawnych, którymi regulowano przekraczanie granic zaborów, a także sprawę stanu dróg. Pisze też o ewentualnych fikcyjnych spotkaniach narratora i czytelników z postaciami historycznymi. Z dobrym skutkiem stara się uwiarygodnić pomysł fabularny, często stosując w narracji pierwszą osobę liczby mnogiej. Stwarza tym samym wrażenie, że jest dla czytelników przewodnikiem w podróży. Taki sam efekt uzyskuje, używając czasu teraźniejszego przy opisie wydarzeń i miejsc ważnych dla Galicji w omawianym okresie. Co ważne, narrator informuje, jaką trasą przemieszczamy się między kolejnymi punktami wyprawy. Pisząc o końcu XX wieku, przypomina nie tylko podróże samochodem osobowym, lecz także autobusami PKS i pociągami. Zachęca do turystyki pieszej, przekazując dane o szlakach turystycznych.

Uwagę miłośników naszych dawnych kresów wschodnich przyciągną zapewne fragmenty poświęcone miejscowościom leżącym na tych ziemiach, w tym miastu Lwów.

Walory krajoznawcze wycieczek po Galicji, na jakie zabiera czytelników Stanisław Grodziski, zostały powiększone przez prezentowanie opisów krajobrazów.

Autor wzbogacił treści poznawcze wprowadzaniem odniesień zarówno do czasów wcześniejszych niż okres, w którym zaprasza do konkretnych miejscowości, jak i późniejszych.

Wartość edukacyjną książki wzmacnia lekki, gawędziarski język narracji. Dzięki jego umiejętnemu stosowaniu Autorowi udało się osiągnąć rekonstruktorskie za-

miary. Pomaga w tym pojawiające się niekiedy celowe stosowanie przestawnego szyku zdania. Literackość stylu nie kłóci się z rzetelnością przekazu faktograficznego.

W książce Stanisława Grodziskiego nie ma przypisów, co dotyczy także cytatów, bo odsyłacze zakłóciłyby gawędziarski opis i utrudniły realizację koncepcji fabularnej. Na końcu zamieszczono jednak wykaz wykorzystanej literatury, uwiarygodniający tekst gawęd. Bibliografia będzie pomocna miłośnikom historii, pragnącym powiększyć swą wiedzę, a także osobom prowadzącym działalność popularyzatorską, dydaktyczną i badawczą.

Nowe, powiększone wydanie jest atrakcyjne pod względem edytorskim i graficznym. Publikacja ma twardą oprawę, została wydrukowana na dobrym gatunku papieru. Zawiera liczne ilustracje, wybrane przez Karolinę Grodziską przy pomocy Krzysztofa Krużela, który przeprowadził kwerendę w zakresie rycin. Na materiał ikonograficzny składają się m.in. stare pocztówki, reprodukcje dzieł sztuki plastycznej, mapy, współczesne zdjęcia. W spisie ilustracji i na stronie redakcyjnej zabrakło wiadomości o rycinie wykorzystanej na okładce. W wykazie rzetelnie wymieniono źródła pozostałych materiałów ilustracyjnych. Ikonografia pochodzi ze zbiorów specjalnych Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie oraz ze źródeł drukowanych. Wykorzystanie bibliotecznych zbiorów ikonograficznych dobrze służy promocji książki.

Pomocą w lekturze są indeksy: osobowy i miejscowości. W drugim przypadku można było opracować indeks nazw geograficznych, czyli mający szerszy zakres tematyczny, ale Autorowi i redaktorom chodziło o promocję „miejscowości galicyjskich”, co podkreślają w nagłówku wykazu.

W tekście zdarzają się czasem potknięcia korektorskie, trudne do uniknięcia w tak obszernej publikacji. Na s. 116 we fragmencie o Rynku we Lwowie znalazł się błąd, bowiem wydrukowano: „Dalej dawny plac arcybiskupi, w którym zmarł król Michał Korybut Wiśniowiecki”, zamiast „pałac arcybiskupi”. Na s. 503, w bibliografii załącznikowej, omyłkowo podano nazwisko autora *Księgi przysłów* Samuela Adalberga w formie „Adalbert”.

Nowe wydanie książki Stanisława Grodziskiego zasługuje na uwagę czytelników odwiedzających księgarnie internetowe i tradycyjne, a także przeglądających w internecie katalogi księgarskie i wydawnicze. Publikacji tej nie może zabraknąć w bibliotekach naukowych oraz innych typów, np. publicznych i pedagogicznych. Dotyczy to również księgozbiorów osób i placówek posiadających pierwszą, skromniejszą edycję.